

CARME GARRIGA

L'AMIGA DELS GITANOS

Un llibre recull la feina de la desapareguda treballadora social, una de les professionals que al llarg de la seva trajectòria més van fer pel poble gitano tant des de l'activisme com des del vessant acadèmic

TEXT

Laura Saula

A mitjans de la dècada dels 60, a les darreries del franquisme i en una Espanya encara dibuixada en blancs i negres, van aparèixer un grup de treballadores socials que es van bolcar en cos i ànima en la defensa del poble gitano. Una població que patia un nivell de pobresa i marginalitat extrem, en què moltes persones no només no tenien un plat a taula, sinó que ni tan sols solien disposar d'un carnet d'identificació. Dones com Rosa Romeu, Teresa San Román i, sobretot, Carme Garriga van vetllar per canviar aquesta situació i dotar de reflexió científica i acadèmica la tasca social que, fins aleshores, només havia fet l'Església catòlica.

D'entre totes elles, la gran implicació de Carme Garriga, morta el 25 d'octubre del 2014, ocupa un record molt especial en el cor dels gitans catalans. Per aquest motiu, el Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya farà públic el 29 de juny el llibre *Treball social amb gitans*, una compilació de la vida i obra d'aquesta treballadora social. Un valuós document, escrit pel seu company de vida, Salvador Carrasco, que és, segons l'autor, "el testimoni d'una generació de treballadores socials que compartien un estil de treball que no s'ha de perdre, compromès amb la població". Aquest escrit també és una ensenyança que ens deixa Garriga sobre la seva manera de treballar sobre el terreny: amb empatia, intuïció i proximitat.

Una gitana més

Nascuda a Banyoles el 9 de novembre del 1942, el primer contacte de Carme Garriga amb el poble gitano va ser als 17 anys, quan va observar un grup de famílies que acampaven als afores del poble. El seu esperit socialment inquiet la va empenyer a estudiar l'any 64 per ser assistenta social a l'Escola Catòlica d'Ensenyament Social de Barcelona. Poc després va iniciar la seva trajectòria al Secretariat Gitano –una de les línies de treball de Càritas Diocesana de Barcelona–, que estava presidit per Pere Giménez Pubill, més conegut com a Tío Peret, i conciliat pel mossèn García-Die. Dues persones que li van ensenyar a treballar i entendre la cultura gitana amb humilitat i senzillesa.

Per recomanació de la treballadora social Rosa Romeu i del mossèn, Càritas va assignar a Garriga una plaça d'assistent social per atendre la població gitana del barri del Somorrostro de Barcelona. Allà

va viure el dramàtic trasllat forçós dels gitans al barri de Sant Roc, una experiència en què va veure la realitat més dura del poble gitano i que la va marcar profundament. Des d'aleshores, i fins als darrers moments de la seva vida, es va comprometre a fons amb la defensa i promoció de la dignitat de la població gitana. Volia saber com eren, com vivien i com entenien la vida, sempre de manera propera, respectuosa i exigent. "La Carme va saber fer la millor escolta de la situació i les expectatives del poble gitano", afirma avui dia Rosa Romeu.

Per completar la seva formació, l'any 70 Garriga va anar a estudiar antropologia social, etnografia i canvi social a la London School of Economics. Allà va poder presenciar un moment històric per al poble gitano: el 8 d'abril del 1971 es va celebrar el Primer Congrés Mundial del Poble Gitano. Una trobada cabdal amb què es va revitalitzar i recuperar l'orgull gitano, perdut en la massacre que va patir durant la Segona Guerra Mundial. Una jornada en què gitans de tot el món van decidir la seva bandera, el seu himne, el *Gelem, Gelem*, i en què es va constituir el Dia Mundial del Poble Gitano, que des d'aleshores és el 8 d'abril.

Més tard va anar a fer el treball de camp al barri de La Alegría de Madrid, on va estar vivint amb una família gitana juntament amb Teresa San Román, companya d'ofici i de compromís per la causa. Tal com explica en el pròleg del llibre, San Román recorda aquelles "nits senceres parlant, fent mapes de situació dels mercats i les ferralleries, de les sendes dels escombriaires i les enormes despulles

del municipi [...], dones embarassades encorbant-se per assolir una peça de cartró, en els nanos que s'enfilaven per enderrocs de llauna, ciment, linòleum o deixalles per fer rodar una peça de metall".

Era una generació de treballadores socials que van entendre i practicar la seva professió a peu de carrer, trepitjant fang pels barris quan calia, amb un compromís i una entrega que no mirava hores ni regatejava dedicació. "Ella era una membre més de la família gitana", explica emocionat l'Oncle Manel, fundador de la Unió Gitana de Gràcia i que va treballar molt estretament amb ella. "Com ella no n'hi haurà cap altra, no tinc prou paraules per explicar la gran tasca que va fer per nosaltres".

De fet, Carme Garriga també va ser una pionera en l'estudi acadèmic sobre el poble gitano. "Intel·lectuals com ella són els que ajuden de veritat a fer entendre que la qüestió gitana no és dels gitans, sinó de tots", explica Diego Fernández, director de la fundació Institut de Cultura Gitana, que també afirma que "la seva valentia demostra que també es pot lluitar pel poble gitano com a intel·lectual i activista alhora".

Des de l'any 84 i fins als noranta va ser vicedirectora i cap d'estudis de l'Escola Universitària de Treball Social (ICESB), el primer centre de referència d'estudis socials del país i adscrit a la Universitat de Barcelona. Allà va impartir classe de sociologia amb qui més tard es convertiria en el seu marit, Salvador Carrasco, que confessa que solien tenir "acalorades discussions" sobre el

TREBALLADORA INCANSABLE. A la pàgina de l'esquerra, imatge de Carme Garriga en unes Jornades del Secretariat Gitano, celebrades a Sevilla el maig del 1967. A la dreta, Carme Garriga el 2007 en l'acte de presentació de la *Guia de la mediació intercultural amb la població gitana* a l'Escola d'Estiu de Serveis Socials (Diputació de Barcelona). Arxiu Familiar

temari. "Ella era molt primmirada, rigorosa, exigent i lúcida amb la seva feina i les seves publicacions", explica Carrasco. Més tard, a finals dels noranta i principis del 2000, va ser professora associada de la Universitat de Barcelona, on impartia l'assignatura d'intervenció social amb minories ètniques: gitanos.

Durant tota la seva vida també va escriure nombroses publicacions, com el clàssic *La imagen paya de los gitanos* (1975), juntament amb Teresa San Román; *Ostelinda* (1998), amb Anna Giménez; *Els gitanos de Barcelona* (2000), i *Els gitanos de Badalona* (2003). Uns estudis que estaven pensats perquè els gitanos no se sentissin observats, sinó observadors, i que portaven a la pràctica els plantejaments del pioner Grup Interdisciplinari d'Estudis sobre Marginació Social (GIEMS), en el qual ella havia participat activament als anys 60. A banda de les publicacions, Garriga també va escriure centenars d'articles en revistes especialitzades.

Un altre punt clau de la seva carrera va ser l'assessorament en programes d'intervenció social amb gitanos a les administracions públiques de Catalunya i l'Estat, que no va deixar de fer fins a l'últim dia. De fet, el dia abans de morir, a causa d'una malaltia, Garriga va deixar escrit, referent al Pla Integral del Poble Gitano de Catalunya 2014-2016: "De ben poc servirà tenir els millors plans integrals i de desenvolupament de la població gitana si no arriben a les seves famílies i si aquestes no se'ls fan seus i si no s'aconsegueix la mobilització de la comunitat gitana als barris i a tot el territori al voltant dels mateixos objectius".

Un llarg camí per recórrer

"Encara no estem reconeguts a la Constitució", es lamenta Diego Fernández, tot i que des dels anys 60 s'ha avançat molt. Fernández també es queixa que encara no hi ha un reconeixement oficial de la llengua romaní, l'element central de la cultura gitana, ni estudis formals sobre la cultura gitana o cap tipus de representació al Congrés, al Senat o al Parlament. "Estem molt lluny de tenir resolta la qüestió gitana", conclou Fernández. A aquest poble encara li queda un llarg camí, el seu *lungo drom*, que porta fent des que fa més de mil anys va sortir del nord de l'Índia. Però si hi ha unes paraules que encara ressonen al cor de molts gitanos catalans són les que sempre els deia Carme Garriga: que el poble gitano ha après a doblegar-se sense trencar-se i sense perdre les seves arrels, com els joncs a la vora dels rius. ●